

Адвокату Дмитру Дугінову

ВЕРХОВНИЙ СУД
КАСАЦІЙНИЙ ЦИВІЛЬНИЙ СУД

Відділ розгляду звернень та надання
публічної інформації

duginovlawyers@gmail.com

просп. Повітрофлотський, 28, м. Київ, 03063, код ЄДРПОУ 41721784

№ 61-19635св19

За Вашою заявою від 26 листопада 2020 року (вх. № 1627/0/215-20 від 01 грудня 2020 року), поданою в інтересах _____ надсилаємо копію запитуваної постанови Верховного Суду від 11 листопада 2020 року у справі № 757/61496/18.

Додаток: на 9 арк. на поштову адресу;
на 17 арк. на електронну адресу.

Виконуючий обов'язки
начальника відділу

Вікторія ПРОТАСОВА

Верховний
Суд

Постанова Іменем України

11 листопада 2020 року
м. Київ

справа № 757/61496/18

провадження № 61-19635 св 19

Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого – Синельникова Є. В.,

суддів: Білоконь О. В., Осіяна О. М. (суддя-доповідач), Сакари Н. Ю., Шиповича В. В.,

учасники справи:

позивач –

представник позивача – Дугінов Дмитро Андрійович;

відповідач – акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк»;

представник відповідача – Куценко Олексій Володимирович;

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу представника – Дугінова Дмитра Андрійовича – на постанову Київського апеляційного суду від 07 жовтня 2019 року та за касаційною скаргою акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» на рішення Печерського районного суду м. Києва від 23 травня 2019 року у складі судді Литвинової І. В. та постанову Київського апеляційного суду від 07 жовтня 2019 року у складі колегії суддів: Суханової Є. М., Ігнатченко Н. В., Кулікова С. В.,

ВСТАНОВИВ:

1. Описова частина

Короткий зміст позовних вимог

У грудні 2018 року звернулася до суду з позовом до акціонерного товариства комерційний банк «ПриватБанк» (далі – АТ КБ «ПриватБанк») про стягнення заборгованості за договорами банківського вкладу.

Позовна заява мотивована тим, що 27 квітня 2010 року між нею та банком у м. Сімферополь Автономної Республіки Крим (далі – АР Крим) було укладено депозитний договір № SAMDN25000710312156, на виконання якого на рахунок № 26354606663932 нею було внесено 7 тис. доларів США.

17 травня 2010 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN25000710518366, на виконання якого на рахунок № 26356606763089 не було внесено 5 тис. доларів США.

04 липня 2011 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN25000717787379, на виконання якого на рахунок № 26356609723349 нею було внесено 5 тис. доларів США.

26 червня 2012 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN25000726778765, на виконання якого на рахунок № 26350613461358 нею було внесено 33 тис. доларів США.

27 червня 2012 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN27000726778768, на виконання на рахунок № 26350613461790 нею було внесено 8 200 доларів США.

08 лютого 2013 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN25000732906871, на виконання якого на рахунок № 26354618095543 нею було внесено 20 тис. грн.

19 березня 2013 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDN25000733913097, на виконання якого на рахунок № 26354618930998 нею було внесено 24 800 доларів США.

20 грудня 2013 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDNWFD0070040257400, на виконання якого на рахунок № 26352623115227 нею було внесено 34 300 доларів США.

26 грудня 2013 року між нею та банком було укладено депозитний договір № SAMDNWFD0070045882300, на виконання якого на рахунок № 26357623217971 було внесено 25 тис. доларів США, а 05 лютого 2014 року – 900 доларів США.

У зв'язку із припиненням функціонування банківських відділень відповідача на території АР Крим та м. Севастополя, її рахунки було заблоковано відповідачем і нарахування відсотків було припинено.

22 листопада 2018 року вона звернулася до банку із заявою про розірвання усіх зазначених вище договорів, видачу вкладів та відсотків, а 30 листопада 2018 року – повторно. Проте, її вимоги відповідачем не виконано.

Ураховуючи викладене, уточнивши позовні вимоги, позивач просила суд стягнути з відповідача на її користь суму у розмірі 595 861 доларів 36 центів

США та пеню у розмірі 88 198 грн 25 коп. у зв'язку із неповерненням грошових коштів за договорами банківського вкладу, укладеними між сторонами.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Печерського районного суду м. Києва від 23 травня 2019 року позов задоволено частково. Стягнуто з АТ КБ «Приватбанк» на користь заборгованість за договорами:

від 27 квітня 2010 року № SAMDN25000710312156 в розмірі 7 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки у розмірі 110 доларів 35 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 3 762 долари 71 цент США, три проценти річних в розмірі 48 доларів 33 центи США, пеню в розмірі 7 тис. доларів США; від 04 липня 2011 року № SAMDN25000717787379 в розмірі 5 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 75 доларів 34 центи США, ненараховані відсотки в розмірі 1 862 долари 04 центи США, три проценти річних в розмірі 34 долари 52 центи США, пеню в розмірі 5 тис. доларів США; від 27 червня 2012 року № SAMDN25000726778765 в розмірі 33 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 234 долари 17 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 15 424 долари 88 центів США, три проценти річних в розмірі 227 доларів 84 центи США, пеню в розмірі 33 тис. доларів США;

від 17 травня 2010 року № SAMDN25000710518366 в розмірі 5 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 79 доларів 68 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 2 704 доларів 98 центів США, три проценти річних в розмірі 34 долари 52 центи США, пеню в розмірі 5 тис. доларів США; від 08 лютого 2013 року № SAMDN25000732906871 в розмірі 20 тис. грн суми вкладу, ненараховані відсотки в розмірі 17 014 грн 17 коп., три проценти річних в розмірі 138 грн 08 коп., пеню в розмірі 20 тис. грн, інфляційні втрати в розмірі 646 грн;

від 27 червня 2012 року № SAMDN27000726778768 в розмірі 14 132 долари 68 центів США суми вкладу, ненараховані відсотки в розмірі 6 378 доларів 62 центи США, три проценти річних в розмірі 97 доларів 57 центів США, пеню в розмірі 14 тис. доларів США;

від 19 березня 2013 року № SAMDN25000733913097 в розмірі 24 800 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 1 944 доларів 68 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 11 361 доларів 87 центів США, три проценти річних в розмірі 171 долар 22 центи США, пеню в розмірі 24 тис. доларів США;

від 20 грудня 2013 року № SAMDNFD0070040257400 в розмірі 34 300 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 680 доларів 95 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 12 886 доларів 32 центи США, три проценти річних в розмірі 236 доларів 81 цент США, пеню в розмірі 30 тис. доларів США;

від 26 грудня 2013 року № SAMDNFD0070045882300 в розмірі 25 900 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 1 469 доларів 71 цент США, ненараховані відсотки в розмірі 10 908 доларів 40 центів США, три проценти

річних в розмірі 178 доларів 82 центи США, пеню в розмірі 25 тис. доларів США. Вирішено питання розподілу судових витрат.

Рішення суду першої інстанції мотивовано тим, що наявність договірних зобов'язань та факт внесення грошових коштів позивачем підтверджується наданими судом доказами, а саме договорами та банківськими квитанціями, оригінали яких оглянуті судом. При цьому судом за клопотанням позивача вживались заходи щодо надання стороною відповідача даних про стан рахунку позивача, сум, що обліковуються на ньому, нарахованих відсотків. Проте вимоги суду залишились невиконаними, з посиланнями на відсутність у банку доступу до свого майна, що було призначене для діяльності банківської установи на території АР Крим. Оскільки сума пені значно перевищує розмір суми вкладу, то на підставі частини третьої статті 551 ЦК України суд вважав за можливе зменшити її до сум вкладів.

Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

Постановою Київського апеляційного суду від 07 жовтня 2019 року апеляційну скаргу АТ КБ «Приватбанк» задоволено частково. Рішення Печерського районного суду м. Києва від 23 травня 2019 року скасовано в частині розміру пені та ухвалено нове судове рішення. Позов задоволено частково. Стягнуто з АТ КБ «Приватбанк» на користь суму заборгованості за договорами: від 27 квітня 2010 року № SAMDN25000710312156 в розмірі 7 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки у розмірі 110 доларів 35 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 3 762 долари 71 цент США, три проценти річних в розмірі 48 доларів 33 центи США, пеню в розмірі 19 812 грн 52 коп.; від 04 липня 2011 року № SAMDN25000717787379 в розмірі 5 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 75 доларів 34 центи США, ненараховані відсотки в розмірі 1 862 долари 04 центи США, три проценти річних в розмірі 34 долари 52 центи США, пеню в розмірі 9 844 грн 73 коп.; від 27 червня 2012 року № SAMDN25000726778765 в розмірі 33 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 234 долари 17 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 15 424 долари 88 центів США, три проценти річних в розмірі 227 доларів 84 центи США, пеню в розмірі 81 219 грн 01 коп.; від 17 травня 2010 року № SAMDN25000710518366 в розмірі 5 тис. доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 79 доларів 68 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 2 704 доларів 98 центів США, три проценти річних в розмірі 34 долари 52 центи США, пеню в розмірі 14 151 грн 80 коп.; від 08 лютого 2013 року № SAMDN25000732906871 в розмірі 20 тис. грн суми вкладу, ненараховані відсотки в розмірі 17 014 грн 17 коп., три проценти річних в розмірі 138 грн 08 коп., пеню в розмірі 3 040 грн, інфляційні втрати в розмірі 646 грн; від 27 червня 2012 року № SAMDN27000726778768 в розмірі 14 132 долари 68 центів США суми вкладу, ненараховані відсотки в розмірі 6 378 доларів

62 центи США, три проценти річних в розмірі 97 доларів 57 центів США, пеню в розмірі 32 733 грн 72 коп.; від 19 березня 2013 року № SAMDN25000733913097 в розмірі 24 800 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 1 944 доларів 68 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 11 361 доларів 87 центів США, три проценти річних в розмірі 171 долар 22 центи США, пеню в розмірі 64 176 грн 31 коп.; від 20 грудня 2013 року № SAMDNFD0070040257400 в розмірі 34 300 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 680 доларів 95 центів США, ненараховані відсотки в розмірі 12 886 доларів 32 центи США, три проценти річних в розмірі 236 доларів 81 цент США, пеню в розмірі 67 534 грн 84 коп.; від 26 грудня 2013 року № SAMDNFD0070045882300 в розмірі 25 900 доларів США суми вкладу, нараховані відсотки в розмірі 1 469 доларів 71 цент США, ненараховані відсотки в розмірі 10 908 доларів 40 центів США, три проценти річних в розмірі 178 доларів 82 центи США, пеню в розмірі 55 376 грн 60 коп. Вирішено питання розподілу судових витрат.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що відповідач по суті не заперечував факту існування договорів між сторонами. Оскільки пеня є неустойкою і має штрафний, а не компенсаційний характер, вона не входить до складу зобов'язання, її сплата та розмір визначені Законом України «Про захист прав споживачів» за неналежне надання виконавцем банківських послуг споживачеві, то нарахування та стягнення такої пені має бути здійснене в національній валюті України. Висновок суду першої інстанції про стягнення з відповідача на користь позивачки пені у розмірі, що більше ніж удвічі перевищує суму простроченого зобов'язання, не можна вважати таким, який би відповідав завданню цивільного судочинства – справедливому розгляду і вирішенню справи. Відтак, колегія суддів, вважала можливим зменшити розмір неустойки, що відповідатиме принципу пропорційності у цивільному судочинстві.

Короткий зміст вимог касаційних скарг

Посилаючись на неправильне застосування судами норм матеріального права та порушення норм процесуального права, у листопаді 2019 року представник – Дугінов Д. А. – та АТ КБ «Приватбанк» подали до Верховного Суду касаційні скарги, в яких: представник – Дугінов Д. А. – просив оскаржуване судові рішення апеляційного суду скасувати й залишити в силі рішення суду першої інстанції; АТ КБ «Приватбанк» просило оскаржувані судові рішення скасувати й ухвалити нове судові рішення про відмову у позові

Надходження касаційних скарг до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 13 листопада 2019 року касаційне провадження у вказаній справі за

касаційною скаргою відкрито та витребувано цивільну справу № 757/61496/18 з Печерського районного суду м. Києва.

Ухвалою Верховного Суду у складі судді Касаційного цивільного суду від 13 листопада 2019 року касаційне провадження у вказаній справі за касаційною скаргою АТ КБ «ПриватБанк» відкрито.

У листопаді 2019 року справа надійшла до Верховного Суду.

Ухвалою Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 28 вересня 2020 року справу призначено до розгляду у порядку спрощеного позовного провадження без повідомлення учасників справи.

Аргументи учасників справи

Доводи осіб, які подали касаційні скарги

Касаційна скарга представника – Дугінова Д. А. – мотивована тим, що суд першої інстанції вже скористався своїм правом зменшити суму пені на підставі частини третьої статті 551 ЦК України та зменшив її в декілька разів від заявлених сум, встановивши її у розмірі 100 % вкладів. Апеляційний суд, зменшуючи обсяг пені, та наводячи конкретні суми пені за кожним договором, жодним чином не обґрунтував та не пояснив, яким чином розраховані ці суми.

Відмова банку виконати розпорядження клієнта з видачі належних йому за договором банківського рахунку сум свідчить про невиконання банком своїх зобов'язань та має наслідком настання відповідальності, передбаченої законом у вигляді сплати пені в розмірі 3 % від суми утримуваних банком коштів за кожен день з моменту звернення клієнта з вимогою про видачу коштів до дня фактичної видачі. При цьому послався на відповідні правові позиції Верховного Суду.

Касаційна скарга АТ КБ «ПриватБанк» мотивована тим, що надані позивачем докази не можуть свідчити про факт зарахування коштів на банківські рахунки та є належними доказами у справі. Отже, суди не врахували та не звернули достатньої уваги на відсутність у позивача оригіналів квитанцій про перерахування коштів на вкладні (депозитні) рахунки, які б відповідали вимогам, передбаченим законами та іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності щодо укладення договору банківського вкладу та внесення грошових коштів. Банк вважав, що позивачем не доведено факт укладення договорів банківського вкладу.

Доводи особи, яка подала відзив на касаційну скаргу

У грудні 2019 року АТ КБ «ПриватБанк» подало відзив на касаційну скаргу в якому зазначило, що відсотки, які отримує вкладник від розміщення коштів на депозитному рахунку у банківській установі, є його доходом та прибутком, та, відповідно, можуть бути віднесені до збитків згідно зі статте 22 ЦК України.

Чинне законодавство передбачає неустойку в якості засобу виконання зобов'язань та як міру майнової відповідальності за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, а суд, задля усунення явної її неспівмірності понесеним особою збиткам, має право на пом'якшення такої міри відповідальності та на зменшення розміру неустойки.

Враховуючи комплексний характер цивільно-правової відповідальності, під співмірністю суми неустойки у результаті порушення зобов'язань, цивільний кодекс допускає виплату кредитору такої компенсації його втрат, яка буде адекватною й співмірною з порушеним інтересом.

Банк вважав, що суд апеляційної інстанції правильно врахував обставину явної завищеності заявленого до стягнення позивачем розміру пені, скасовуючи рішення суду першої інстанції, вірно застосував принцип пропорційності у цивільному судочинстві, врахував засади справедливості, розумності.

Фактичні обставини справи, встановлені судами

27 квітня 2010 року між [] та АТ КБ «ПриватБанк» у м. Сімферополь АР Крим було укладено депозитний договір № SAMDN25000710312156, на виконання якого на рахунок № 26354606663932 нею було внесено 7 тис. доларів США (а.с. 54, 55-56, 57-61, 62, т. 1).

17 травня 2010 року між [] та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDN25000710518366, на виконання якого на рахунок № 26356606763089 не було внесено 5 тис. доларів США (а.с. 45, 46, 47, 48-52, 53, т. 1).

04 липня 2011 року між [] та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDN25000717787379, на виконання якого на рахунок № 26356609723349 нею було внесено 5 тис. доларів США (а.с. 38, 39-40, 41-44, т. 1).

26 червня 2012 року між [] та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDN25000726778765, на виконання якого на рахунок № 26350613461358 нею було внесено 33 тис. доларів США (а.с. 32, 33-34, 35-37, т. 1).

27 червня 2012 року між та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDINZ7000726778768, на виконання на рахунок № 26350613461790 нею було внесено 8 200 доларів США (а.с. 11, 12-18, 19-21, т. 1).

08 лютого 2013 року між та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDN25000732906871, на виконання якого на рахунок № 26354618095543 нею було внесено 20 тис. грн (а. с. 63, 64, 65-66, 67-69, 70, т. 1).

19 березня 2013 року між та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDN25000733913097, на виконання якого на рахунок № 26354618930998 нею було внесено 24 800 доларів США (а. с. 71, 72-90, 91-94, т. 1).

20 грудня 2013 року між та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDNWFD0070040257400, на виконання якого на рахунок № 26352623115227 нею було внесено 34 300 доларів США (а.с. 28, 29-30, 31, т. 1).

26 грудня 2013 року між та АТ КБ «ПриватБанк» було укладено депозитний договір № SAMDNWFD0070045882300, на виконання якого на рахунок № 26357623217971 було внесено 25 тис. доларів США, а 05 лютого 2014 року – 900 доларів США (а.с. 22, 23-25, 26-27, т. 1).

Встановлено, що у зв'язку із припиненням функціонування банківських відділень відповідача на території АР Крим та м. Севастополя, рахунки позивача було заблоковано відповідачем і нарахування відсотків було припинено.

23 листопада 2018 року в АТ КБ «ПриватБанк» отримано заяву позивача від 22 листопада 2018 року (вх. № 438445-ВБ) про розірвання усіх зазначених вище договорів, видачу вкладів та відсотків, а 30 листопада 2018 року – повторно (вх. № 442998-ВБ) (а.с. 95, 96, т. 1).

2. Мотивувальна частина

Позиція Верховного Суду

Частиною третьою статті 3 ЦПК України передбачено, що провадження у цивільних справах здійснюється відповідно до законів, чинних на час вчинення окремих процесуальних дій, розгляду і вирішення справи.

Пунктом 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України від 15 січня 2020 року № 460-ІХ «Про внесення змін до Господарського процесуального

кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України щодо вдосконалення порядку розгляду судових справ» передбачено, що касаційні скарги на судові рішення, які подані і розгляд яких не закінчено до набрання чинності цим Законом, розглядаються в порядку, що діяв до набрання чинності цим Законом.

Згідно з частиною другою статті 389 ЦПК України (тут і далі в редакції до наведених змін) підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Касаційні скарги представника _____ – Дугінова Д. А. – та АТ КБ «ПриватБанк» задоволенню не підлягають.

Мотиви, з яких виходить Верховний Суд, та застосовані норми права

Згідно з вимогами частин першої і другої статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Суд касаційної інстанції перевіряє законність судових рішень лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції.

Встановлено й це вбачається із матеріалів справи, що оскаржувані судові рішення ухвалено з дотриманням норм матеріального та процесуального права, а доводи касаційної скарги цих висновків не спростовують.

Відповідно до положень статей 526, 530, 598, 599 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Якщо у зобов'язанні встановлений строк (термін) його виконання, то воно підлягає виконанню у цей строк (термін). Зобов'язання припиняється частково або в повному обсязі на підставах, установлених договором або законом. Зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

Статтею 631 ЦК України передбачено, що строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору.

За змістом частини першої статті 1058 ЦК України за договором банківського вкладу (депозиту) одна сторона (банк), що прийняла від другої сторони (вкладника) або для неї грошову суму (вклад), що надійшла, зобов'язується виплачувати вкладникові таку суму та проценти на неї або дохід в іншій формі на умовах та в порядку, встановлених договором.

До відносин банку та вкладника за рахунком, на який внесений вклад, застосовуються положення про договір банківського рахунка (глава 72 цього Кодексу), якщо інше не встановлено цією главою або не впливає із суті договору банківського вкладу.

Договір банківського вкладу укладається на умовах видачі вкладу на першу вимогу (вклад на вимогу) або на умовах повернення вкладу зі спливом встановленого договором строку (строковий вклад). За договором банківського строкового вкладу банк зобов'язаний видати вклад та нараховані проценти за цим вкладом із спливом строку, визначеного у договорі банківського вкладу (стаття 1060 ЦК України).

Банк виплачує вкладникові проценти на суму вкладу в розмірі, встановленому договором банківського вкладу. Проценти на банківський вклад нараховуються від дня, наступного за днем надходження вкладу у банк, до дня, який передує його поверненню вкладникові або списанню з рахунка вкладника з інших підстав (стаття 1061 ЦК України).

Боржник вважається таким, що прострочив, якщо він не приступив до виконання зобов'язання або не виконав його у строк, встановлений договором або законом (стаття 612 ЦК України).

Відповідно до статті 610 ЦК України порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання).

Пунктом 1.4 Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затвердженого постановою правління Національного банку України від 03 грудня 2003 року № 516 і чинного на час укладення договору банківського вкладу (далі - Положення), передбачено, що залучення банком вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб підтверджується: договором банківського рахунку; договором банківського вкладу (депозиту) з видачою ощадної книжки; договором банківського вкладу (депозиту) з видачою ощадного (депозитного) сертифіката; договором банківського вкладу (депозиту) з видачою іншого документа, що підтверджує внесення грошової суми або банківських металів і відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту.

Відповідно до Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженої постановою правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року № 492 (далі – Інструкція № 492), банки відкривають своїм клієнтам за договором банківського вкладу вкладні (депозитні) рахунки (пункт 1.8); договір банківського рахунку укладається в письмовій формі; один примірник договору зберігається в банку, а другий - банк зобов'язаний надати клієнту під підпис (пункт 1.9); письмова форма договору банківського вкладу вважається дотриманою, якщо внесення грошової суми на вкладний (депозитний) рахунок вкладника підтверджено договором банківського вкладу з видачою ощадної книжки або іншого документа, що відповідає вимогам, установленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) і звичаями ділового обороту; у договорі банківського вкладу, зокрема, зазначаються: вид банківського вкладу, сума, що вноситься або перераховується на вкладний (депозитний) рахунок, строк зберігання коштів (за строковим вкладом), розмір і порядок сплати процентів або доходу в іншій формі, умови перегляду їх розміру, відповідальність сторін, умови дострокового розірвання договору тощо (пункт 1.10).

Пунктом 10.1 зазначеної Інструкції визначено порядок відкриття вкладних (депозитних) рахунків фізичним особам. Зокрема, після пред'явлення фізичною особою необхідних документів уповноважений працівник банку ідентифікує цю фізичну особу, після чого між банком і фізичною особою укладається в письмовій формі договір банківського вкладу; після укладення договору банківського вкладу фізична особа вносить або перераховує з іншого власного рахунку кошти на вкладний (депозитний) рахунок, після чого на підтвердження укладення договору банківського вкладу і внесення грошових коштів на вказаний рахунок банк видає фізичній особі ощадну книжку або інший документ, що її замінює і який видається згідно з внутрішніми положеннями банку.

Пунктом 2.9 глави 2 «Приймання готівки» розділу IV «Касові операції банків (філій, відділень) з клієнтами» Інструкції про ведення касових операцій банками в Україні, затвердженої постановою правління Національного банку України від 01 червня 2011 року № 174 (далі – Інструкція № 174), передбачено, що банк (філія, відділення) зобов'язаний видати клієнту після завершення приймання готівки квитанцію (другий примірник прибуткового касового ордера) або інший документ, що є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі. Квитанція або інший документ, що є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі, має містити найменування банку (філії, відділення), який здійснив касову операцію, дату здійснення касової операції (у разі здійснення касової операції в післяопераційний час - час виконання операції або напис чи штамп

«вечірні» чи «післяопераційний час»), а також підпис працівника банку (філії, відділення), який прийняв готівку, відбиток печатки (штампа) або електронний підпис працівника банку (філії, відділення), засвідчений електронним підписом системи автоматизації банку.

Аналіз положень статті 1059 ЦК України, пункту 1.4 Положення, пункту 2.9 глави 2 розділу IV Інструкції № 174, дає підстави дійти висновку, що письмова форма договору банківського вкладу вважається додержаною, якщо внесення грошової суми підтверджено договором банківського вкладу з видачою ощадної книжки або сертифіката чи іншого документа, що відповідає вимогам, встановленим законом, іншими нормативно-правовими актами у сфері банківської діяльності (банківськими правилами) та звичаями ділового обороту. При цьому квитанція (другий примірник прибуткового касового документа) або інший документ є підтвердженням про внесення готівки у відповідній платіжній системі.

За загальними правилами доказування, визначеними статтями 12, 81 ЦПК України, кожна сторона зобов'язана довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом. Докази подаються сторонами та іншими особами, які беруть участь у справі. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях.

Доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: 1) письмовими, речовими і електронними доказами; 2) висновками експертів; 3) показаннями свідків. (стаття 76 ЦПК України).

Установивши факт укладення сторонами договорів банківського вкладу з внесенням позивачем грошових коштів на депозитні рахунки та відсутність доказів виконання відповідачем зобов'язання щодо їх повернення, суди дійшли правильного висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог і стягнення суми вкладів з АТ КБ «ПриватБанк».

За встановлених судами обставин укладення договору банківського вкладу, внесення позивачем грошових коштів за вказаним договором, а також відсутності наданих відповідачем доказів на підтвердження повернення позивачеві грошових коштів, доводи касаційної скарги АТ КБ «ПриватБанк» про те, що позивач не надав належних доказів на підтвердження знаходження грошових коштів на депозитних рахунках, є необґрунтованими.

Стороною договору банківського вкладу з позивачем було саме АТ КБ «ПриватБанк», а не його філія, а тому припинення діяльності філії

АТ КБ «Приватбанк» на окупованій території АР Крим, не є підставою для відмови у поверненні відповідачем грошових коштів за договором банківського вкладу.

Щодо застосування частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів»

Висновок судів про наявність правових підстав для нарахування та стягнення пені на підставі частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» є обґрунтованим.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц (провадження № 14-64цс19) висловила правову позицію щодо стягнення пені та зазначила, що відповідно до частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» у разі, коли виконавець не може виконати (прострочує виконання) роботу (надання послуги) згідно з договором, за кожний день (кожну годину, якщо тривалість виконання визначено у годинах) прострочення споживачеві сплачується пеня у розмірі 3% вартості роботи (послуги), якщо інше не передбачено законодавством. У разі коли вартість роботи (послуги) не визначено, виконавець сплачує споживачеві неустойку в розмірі трьох відсотків загальної вартості замовлення. Сплата виконавцем неустойки (пені), встановленої в разі невиконання, прострочення виконання або іншого неналежного виконання зобов'язання, не звільняє його від виконання зобов'язання в натурі.

Оскільки відповідно до статей 2, 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність» банк має право здійснювати банківську діяльність на підставі банківської ліцензії шляхом надання банківських послуг, а клієнтом банку є будь-яка фізична чи юридична особа, що користується послугами банку, то до спірних правовідносин підлягають застосуванню положення частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів».

Отже, Велика Палата Верховного Суду у цій постанові дійшла висновків щодо стягнення з банку пені на підставі частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» за прострочення зобов'язання з видачі клієнтові належних йому за договором банківського рахунку, яка обраховується від суми утримуваних банком коштів.

Аналогічні висновки про те, що відмова банку виконати розпорядження клієнта з видачі належних йому за договором банківського рахунку сум свідчить про невиконання банком своїх зобов'язань та має наслідком настання відповідальності, передбаченої законом у вигляді сплати пені у розмірі 3 % від суми утримуваних банком коштів за кожен день з моменту звернення клієнта з вимогою про видачу коштів до дня фактичної видачі викладено у постановою Верховного Суду: від 05 червня 2019 року у справі

№ 757/32522/17-ц (провадження № 61-461св19), від 19 червня 2019 року у справі № 359/8114/17 (провадження № 61-81св19), від 11 січня 2020 року у справі № 335/11482/16-ц (провадження № 61-19787св19), від 29 січня 2020 року у справі № 757/53464/18 (провадження № 61-14248св19), від 15 квітня 2020 року у справі № 756/14910/16-ц (провадження № 61-14561св19).

Відповідно до частини третьої статті 551 ЦК України розмір неустойки може бути зменшений за рішенням суду, якщо він значно перевищує розмір збитків, та за наявності інших обставин, які мають істотне значення.

Відповідно до вимог частини другої статті 2 ЦПК України суд та учасники судового процесу зобов'язані керуватися завданням цивільного судочинства, яке превалює над будь-якими іншими міркуваннями в судовому процесі.

Суд визнає у межах, встановлених ЦПК України, порядок здійснення провадження у справі відповідно до принципу пропорційності, ураховуючи, зокрема, завдання цивільного судочинства, забезпечення розумного балансу між інтересами сторін у справі, особливості предмета спору, ціни позову (стаття 11 ЦПК України).

Зі змісту зазначених норм вбачається, що, вирішуючи питання про зменшення розміру неустойки (штрафу, пені), яка підлягає стягненню зі сторони, що порушила зобов'язання, суд повинен оцінити, чи є даний випадок винятковим, виходячи із інтересів сторін, які заслуговують на увагу; ступінь виконання зобов'язання боржником; причини неналежного виконання або невиконання зобов'язання, незначного прострочення виконання, наслідків порушення зобов'язання, невідповідності розміру стягуваної неустойки (штрафу, пені) таким наслідкам, поведінки винної особи (у тому числі вжиття чи невжиття нею заходів до виконання зобов'язання, негайне добровільне усунення нею порушення та його наслідки) тощо.

Зменшення розміру заявленої до стягнення неустойки є правом суду, а за відсутності у законі переліку таких виняткових обставин, суд, оцінивши надані сторонами докази та обставини справи у їх сукупності, на власний розсуд вирішує питання про наявність або відсутність у кожному конкретному випадку обставин, за яких можливе зменшення неустойки.

Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду України від 04 листопада 2015 року у справі № 6-1120цс15, у постановах Великої Палати Верховного Суду: від 12 грудня 2018 року у справі № 703/1181/16-ц, від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц.

Змінюючи рішення суду першої інстанції та визначаючи суму пені у національній валюті України – гривні, суд апеляційної інстанції правильно виходив з того, що пеня є неустойкою і має штрафний, а не компенсаційний характер, вона не входить до складу основного зобов'язання, а її сплата та розмір визначені Законом України «Про захист прав споживачів» за неналежне надання виконавцем банківських послуг споживачеві, що відповідає висновкам постанови Великої Палати Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц.

Апеляційний суд, встановивши, що банк прострочив виконання зобов'язання з видачі П'ятиниці О. Ф. належних їй за договорами банківського вкладу, правильно обчислив розмір пені на підставі частини п'ятої статті 10 Закону України «Про захист прав споживачів» і з урахуванням того, що розмір пені значно перевищує реальні збитки, зменшив розмір пені за договорами банківського вкладу.

Зменшуючи розмір пені (неустойки) до вказаного розміру, апеляційний суд врахував висновок, викладений у постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц (провадження № 14-64цс19), завдання цивільного судочинства, конкретні обставини справи: розмір банківського вкладу; ступінь виконання зобов'язання боржником, а також засади справедливості, пропорційності, розумності.

Доводи позивача про те, що суд може зменшувати розмір пені лише до розміру 100% розміру неповернутого вкладу, колегія суддів відхиляє, оскільки стаття 551 ЦК України не пов'язує таке право суду із зазначеною умовою.

Доводи касаційної скарги в цій частині щодо занадто великого розміру зменшення неустойки не є підставою для скасування судового рішення, оскільки стосуються переоцінки фактичних обставин, доказів у справі, що в силу статті 400 ЦПК України знаходиться поза межами повноважень суду касаційної інстанції.

Відповідно до статті 410 ЦПК України суд касаційної інстанції залишає касаційну скаргу без задоволення, а судові рішення – без змін, якщо визнає, що рішення ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Не може бути скасоване правильне по суті і законне рішення з одних лише формальних міркувань.

Керуючись статтями 400, 409, 410, 416 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційні скарги представника – Дугінова Дмитра Андрійовича – та акціонерного товариства комерційного банку «ПриватБанк» залишити без задоволення.

Рішення Печерського районного суду м. Києва від 23 травня 2019 року в незмінній після апеляційного перегляду частині та постанову Київського апеляційного суду від 07 жовтня 2019 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий

Є. В. Синельников

Судді:

О. В. Білоконь

О. М. Осіян

Н. Ю. Сакара

В. В. Шипович

Згідно з
оригіналом

Поліський судді

Ю. О. Поцар